

Naujas finansų vadovėlis*

Violeta Pukelienė

Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 58, LT-44248, Kaunas

Recenzuojamo vadovėlio vizitinė kortelė. Vadovėlis „Viešieji finansai“ skirtas socialinių mokslų krypties studentams bei magistrantams, taip pat įmonių ir organizacijų darbuotojams. Recenzuojamasis vadovėlis susideda iš įvado, septynių skyrių, autorės pabaigos žodžio, santrumpų, svarbiausių sąvokų rodyklės, priedų ir santraukos anglų kalba. Darbą sudaro 442 puslapiai, platus panaudotos literatūros sąrašas - 417 šaltinių, leidinyje pateikta 141 paveikslas ir 41 lentelė (be priedų), 27 vaizdūs priedai.

Vadovėlio pradžioje pateikiama trumpa finansų atsiradimo istorinė apžvalga, toliau užsienio šalių ir Lietuvos sąlygomis nuosekliai nagrinėjama valstybės finansinė sistema, valstybės išdaro valdymo tvarka, valstybės biudžetinė sistema bei biudžetinis procesas ir su juo glaudžiai susijusi valstybės apmokestinimo ir skolinimosi politika, valstybės finansų kontrolės sistema, jos organizavimas. Atsižvelgiant į daugelio šalių, taip pat ir Lietuvos, socialinės apsaugos biudžetinio proceso praktiką, atskiroje temoje susisteminta medžiaga apie valstybės draudiminę veiklą (sudaromi savarankiški socialinio ir sveikatos draudimo biudžetai).

Vadovėlio originalumas ir naujovių atspindėjimas. Vadovėlis „Viešieji finansai“ išsiskiria geru gausios informacinės medžiagos susisteminiu, galimu plačiu pritaikomumu. Tai lietuvių kalba pirmas darbas, kuriame profesionaliai, išsamiai, informatyviai ir suprantamai įvairiais aspektais aiškinami sudėtingi valstybės finansiniai santykiai. Šio vadovėlio, palygint su kitomis panašaus turinio mokymo priemonėmis, originalumas yra ir tai, kad jis parengtas laikantis vientisos ir metodiškai pagrįstos schemos (išnagrinėjus skyrių, bus suprantamos pagrindinės jo sąvokos; atsakymai į skyriaus klausimus; klausimai ir užduotys; literatūra), kartu akcentuojant bei išryškinant svarbiausius viešųjų finansinių procesų momentus, ypatumus.

Recenzuojamasis vadovėlis yra reikiamo mokslinio lygio, pasižymi naujomis teorinėmis žiniomis, kurios siejamos su praktinėmis tendencijomis. Remiantis daugelio Lietuvos ir užsienio autorių moksliniais darbais, taip pat statistine, normatyvine informacija, jame nagrinėjami valstybės biudžetiniai bei mokestiniai procesai ir reiškiniai, jų dėsningumai. Kartu įvertinami finansinių santykių dėsningumai.

Vadovėlio vertingumas studijoms ir praktikai. Bet kurios valstybės finansų sistemoje svarbi vieta tenka biudžetiniams ir mokestiniais santykiams, dėl kurių visuomenėje daug diskutuojama, dažnai kritikuojami valdžios sprendimai bei fiskalinė politika. Valstybės biudžetiniai bei mokestiniai santykiai ir su jais susijusi valstybės draudiminė veikla, valstybės skolinimosi politika plačiai

nagrinėjami vadovėlyje, remiantis Lietuvos ir užsienio autorių moksliniais darbais, įstatymine bei kita normatyvine medžiaga. Todėl recenzuojamas vadovėlis išleistas laiku ir reikalingas - skatina besimokančiųjų ir dirbančiųjų šioje srityje aktyvumo bei pilietiškumo ugdymą. Tokio pobūdžio darbų lietuvių kalba nėra pakankamai, nors „Valstybės finansų“ ir kiti beveik tokio paties turinio finansų kursai skaitomi visose Lietuvos aukštosiose universitetinėse ir neuniversitetinėse mokyklose. Praktika rodo, kad vadovėlis ar kita bet kurio dalyko pagrindų tikslingai susisteminta mokymo priemonė besimokantiems yra palyginti patogus, spartus ir mažiau žmogiškųjų bei finansinių išteklių reikalaujantis mokslinių žinių įsisavinimo būdas. Recenzuojamasis vadovėlis jau plačiai naudojamas verslo administravimo ir vadybos, viešojo administravimo, ekonomikos aukštųjų universitetinių ir neuniversitetinių mokyklų mokymo procese.

Vadovėlio „Viešieji finansai“ struktūra yra logiškai kryptinga, medžiaga deramai susisteminta, išdėstyta nuosekliai ir metodiškai. Autorė po įžanginio skyriaus pirmiausia aptaria valstybės finansinę sistemą, po to tikslingai ir plačiai nagrinėja valstybės biudžetinę sistemą bei mokesčių sistemą ir draudiminę veiklą, valstybės skolas, valstybės finansinės kontrolės sistemą, pateikiant finansinių santykių teorinius klausimus, taip pat Lietuvos ir užsienio šalių praktikos dėsningumus.

Pirmajame skyriuje „Trumpa finansų atsiradimo istorinė apžvalga, jų būtinumas“ trumpai apibūdinama finansų mokslo raida, jo atsiradimo prielaidos, diskusiniu aspektu pateikiama finansų mokslo samprata, nagrinėjamos su viešaisiais finansais glaudžiai susijusios globalios finansinės problemos, argumentuojama, kodėl tikslinga studijuoti „Viešuosius finansus“ ir kodėl tokio turinio darbui geriausiai tinka esamas pavadinimas. Susipažinus su svarbia tolesnėse temose pirmojo skyriaus medžiaga, pradedama nagrinėti „Valstybės finansinė sistema“ (antrasis skyrius).

Antrajame skyriuje įvardijamos bei aptariamos valstybės (taip pat ir Lietuvos) finansinės sistemos grandys, įvertinama nebiudžetiniai fondai, jų vaidmuo finansinėje sistemoje, pokyčiai Lietuvos ir užsienio sąlygomis, tikslingai bei plačiai nagrinėjamas valstybės išdaro, jo sistemos valdymas (valstybės konsoliduotame fonde valdomas biudžetinių ir skolintų lėšų judėjimas, o tai leidžia geriau suvokti ir tolesnes vadovėlio temas).

Trečiasis skyrius skirtas svarbiausiai viešųjų finansų grandžiai „Valstybės biudžetinei sistemai“. Šiame skyriuje plačiai, išsamiai ir suprantamai, remiantis moksline literatūra ir praktinėmis tendencijomis, nagrinėjami valstybės

* E. Buškevičiūtė. Viešieji finansai, Kaunas: Technologija, 2006, p.442.

biudžetinio proceso teoriniai pagrindai (biudžetiniai modeliai, principai, etapai, biudžetinis ciklas, valstybės pajamų ir išlaidų politika ir kt.), taip pat praktiniai aspektai bei problemos Europos Sąjungos (ES) ir kitų užsienio šalių bei Lietuvos sąlygomis. Daug vietos skiriama Lietuvos nacionalinio biudžeto finansinių išteklių formavimo ir lėšų naudojimo politikai bei jos palyginimui su išsivysčiusių užsienio šalių politika, biudžeto deficito problemai. Studentas ar praktikas, išnagrinėjęs šį skyrių, jau gali argumentuotai diskutuoti valstybės biudžetinio proceso ir jo valdymo klausimais, tapti aktyvesniu piliečiu.

Ketvirtasis skyrius „Valstybės mokesčių sistema” organiškai susijęs su trečiuoju, yra jo tęsinys, nes svarbiausias bet kurios valstybės pajamų šaltinis yra mokesčiai. Šiame skyriuje aiškinamos apmokestinimo teorinės nuostatos (mokesčių funkcijos, mokesčių teorijos, apmokestinimo principai ir instrumentarijus, Lafferio kreivės, mokesčių kultūra), plačiai ir labai vaizdžiai nagrinėjama Lietuvos mokesčių sistema, jos pokyčiai integracijos į ES procese, argumentuotai ir remiantis statistine ir kita informacija aptariamos šalyje vykstančios svarbios apmokestinimo klausimais diskusijos, kai kurios apmokestinimo situacijos lyginamos su užsienio šalių. Lietuvai, kaip ES narei, ypač aktualus poskyris „Mokesčių harmonizavimas”.

Penktasis skyrius „Valstybės draudiminė veikla” taip pat yra valstybės biudžetinės sistemos tęsinys, jame analizuojama socialinės apsaugos finansavimas užsienio šalyse ir Lietuvoje, socialinio ir sveikatos draudimo biudžetinių išteklių formavimo ir lėšų naudojimo politika, įvardijamos Lietuvos ir kitų šalių socialinės apsaugos problemos. Be to, nagrinėjamos pasaulinėje praktikoje egzistuojančios pensijų fondų sistemos, analizuojama ir vertinama Lietuvos pensijų sistemos reforma.

Kai valstybės biudžetinės pajamos mažesnės nei lėšų poreikis, tai poreikis padengiamas skolintomis lėšomis. Šeštajame skyriuje „Valstybės skola ir jos valdymas” nagrinėjama valstybės skolinimosi priežastys, tikslai, vertinimo kriterijai, poveikis šalies ekonomikai ir socialinei sferai, valstybės skolų naštos ateities kartoms modeliai. Kartu analizuojama Lietuvos valstybės ir ES šalių narių skolos pokyčiai bei tendencijos.

Dėl valstybės valdomų didelių pinigų srautų ir kuo efektyvesnio jų naudojimo svarbus recenzuojamojo vadovėlio septintasis skyrius „Valstybės finansų kontrolė ir jos organizavimas”, kuriame gvildenamas tokios kontrolės būtinumas, jos atsiradimo ištakos, valstybės kontrolės sistema, atsižvelgiant į Lietuvos sąlygas ir užsienio šalių patirtį.

Įdomus bei atitinkantis vadovėlio turinį ir kartu apibendrinantis knygos esminius momentus autorės pabaigos žodis.

Studentų savarankiškumo ugdymas, knygos vaizdumas, kalbos taisyklingumas bei stiliaus sklandumas ir palinkėjimai. Anksčiau minėta vadovėlio medžiagos dėstymo vientisa ir metodiškai pagrįsta schema leidžia ne tik perteikti žinias, bet ir ugdyti studijuojančiųjų gebėjimus bei skatinti savarankiškai domėtis viešaisiais finansais. Kiekvieno skyriaus atsakymuose į klausimus vadovėlio autorė kelia aktualius diskusinius klausimus ar proble-

mas, palikdama iniciatyvos laisvę plačioms diskusijoms, problemų sprendimui. Kiekvieno skyriaus pabaigoje pateikiamas gausus įdomių klausimų, užduočių bei situacijų sąrašas, skatinantis studentų ar praktikų savarankišką domėjimąsi valstybės piniginiiais santykiais bei aktyvų mąstymą, kūrybiškumą. Savarankiškumą ugdyti padeda ir gausi literatūra, įstatyminė bei kita normatyvinė informacija, interneto adresai. Be to, vadovėlio tekste nurodomi literatūros šaltiniai, kuriuos galima susirasti.

Vadovėlis „Viešieji finansai” itin vaizdus (141 paveikslas ir 41 lentelė be priedų), kas padeda greičiau bei giliau suvokti dėstomas mintis, ypač įstatymines ar normatyvines nuostatas. Recenzuojamo vadovėlio kalba taisyklinga, tekstas lengvai skaitomas, sklandus.

Vadovėlio autorei galima būtų palinkėti ir kai ką tobulinti:

1. Viešųjų finansų biudžetinėje sistemoje svarbi fiskalinė politika, - 3.2 poskyris, praturtintas labiau išplėsta ir gilesne teorine analize, taptų įdomesnis bei naudingesnis studijuojantiems asmenims ir praktikams.
2. Knygos vertė padidėtų, jeigu autorė pakartotiniam leidimui parengtų abėcėlės nuoseklumu pavardžių rodyklę ir specifinių terminų žodyną, - tai ypač praverstų studijuojantiems.

Taigi vadovėlis „Viešieji finansai” yra svarbi ir atitinkanti tokių darbų reikalavimus mokymo priemonė, gerinanti studentų mokymo kokybę, galinti praversti ir praktiškai priimant svarbius finansų valdymo sprendimus.

Violeta Pukelienė

A New Textbook on Finance

Summary

In 2006 the publishing house “Kaunas Technologija” published the textbook “Public Finance” by E. Buškevičiūtė. Textbook is dedicated to bachelor and master students of social sciences studies and employees from different enterprises and organizations. The textbook consists of introduction, seven chapters, author’s final word, abbreviations, index, appendixes and English summary. The work consists of 442 pages, 417 references, 141 picture, 41 table and 27 graphic appendixes.

The textbook is important for its information systematisation, possible broad application. The textbook deals with complicated state financial relations in various aspects referring to scientific works of various Lithuanian and foreign authors, also statistics and normative information.

The structure of the book “Public Finance” is logically purposeful, the information is well systematized, consequently arranged, using unified and methodically based scheme. At the end of every chapter there is a wide list of questions, tasks and cases, which would inspire students and practitioners to get interested in state monetary relations with contemplation and creativity. The first chapter of the textbook presents a short development of finance, finance conception. The second chapter reveals state finance system links, state treasury system. Third, fourth and fifth chapters broadly analyse state budget system, fiscal policy, tax system, insurance activity. Chapter six describes state debt management, and chapter seven presents state finance control system.

The Textbook “Public Finance” is aimed at improving students’ education quality, as well as helping practitioners to take finance management decisions.

Received in July, 2007; accepted in October, 2007.